

Programy Agencji Informacyjnej Stanów Zjednoczonych kierowane do Polski 1953-1999: Studium z zakresu amerykańskiej dyplomacji publicznej

Zdefiniowana przez broń nuklearną zimna wojna, toczyła się między Związkiem Radzieckim a USA na wielu płaszczyznach; politycznej, dyplomatycznej, gospodarczej, a także militarnej (regionalne, konflikty zastępcze z użyciem broni konwencjonalnej przez strony wspierane przez zwaśnione mocarstwa), ale także kulturalnej i informacyjnej. W jej czasie ogromne znaczenie miały myśli i przekonania. W ramach wielu narzędzi wykorzystywanych do walki, Amerykanie byli zaangażowani w zdobywanie umysłów i serc ludzi żyjących w cieniu komunizmu. Zapewniając prześladowanym nadzieję na wyzwolenie, rząd USA dążył do budowania sojuszy z mieszkańcami krajów zdominowanych przez komunistów, przełamywania cenzury i umacniania proamerykańskich nastrojów.

Jednym z narzędzi rządu amerykańskiego w dyplomacji publicznej była Agencja Informacyjna Stanów Zjednoczonych (USIA). Agencja promowała wizerunek amerykański na skalę globalną za pomocą audycji radiowych, publikacji, filmów, wizyt amerykańskich liderów i artystów w innych krajach, wymiany kulturalnej i naukowej itp. Rząd Stanów Zjednoczonych wykorzystał USIA do, jak głosiło motto agencji: „Przekazania światu historii Ameryki”.

Jednym z krajów, dla których USIA tworzyło programy, była Polska. Agencji udało się wysłać komunikaty przez żelazną kurtynę - przede wszystkim za pośrednictwem radia (Głos Ameryki, VOA) - które umożliwiły Polakom poznanie pozytywnych stron amerykańskiego stylu życia. Amerykańska dyplomacja publiczna wobec Polski podczas zimnej wojny, próby nawiązania relacji z Polakami, oparte były na sentymentach historycznych, na dziedzictwie historycznych więzi pomiędzy dwoma narodami. Poczucie amerykańskiej wyjątkowości, bycia krajem o wielkiej potędze i wolności oraz wiara w zdolność Ameryki do wyzwolenia uciśnionych, wydawały się dominować w polskiej opinii publicznej przez te wszystkie lata.

Fakt, że rząd Stanów Zjednoczonych stworzył kanał komunikacji ze społeczeństwem polskim, jest powszechnie znany; nie ma jednak zbyt wielu szczegółowych informacji na temat tego, jakie wiadomości były wysyłane, w jaki sposób, odnosząc się do jakich wydarzeń i do osiągnięcia jakich celów. Nie wiemy, jak ewoluowała amerykańska narracja polityczna kierowana do Polaków, jak zmieniły się środki i jak dostosowały się w czasie wytyczne polityki Departamentu Stanu.

Uznając USIA za mediatora amerykańskiego soft power, za narzędzie dyskretnej propagandy i sposobu, w jaki zagraniczny rząd może wpłynąć na opinię publiczną innego kraju, chcę odpowiedzieć na następujące pytania: Jakie wiadomości były przekazywane Polsce i w jaki sposób? Jakie było podejście rządu amerykańskiego do Polski i jak się zmieniało? Jakie przesłania polityczne były przekazywane za pośrednictwem sztuki i kultury? Jakie były wytyczne polityczne Departamentu Stanu wobec Polski w latach 1953–1999? Zakładając, że większość Polaków w zdominowanej przez komunistów Polsce spoglądała przychylnie na Stany Zjednoczone podczas zimnej wojny, jaką rolę, według rządu amerykańskiego, mieli odegrać Polacy w czasie tego okresu? Jakie znaczenie mieli obywatele polscy w amerykańskim programie przeciwstawiania się komunizmowi i ZSRR?

Dzięki dogłębnej analizie działalności USIA w Polsce, kierowanej przez Departament Stanu, badania te poszerzą naszą obecną wiedzę na temat stosunków amerykańsko-polskich (1953-1999). Badania dostarczą informacje o tym, jak ewoluowały amerykańskie narracje polityczne, co było przekazywane, w jaki sposób i w odpowiedzi na które wydarzenia w tym trudnym okresie w polskiej historii. Szczególnie interesujący będzie też okres transformacji ustrojowej z lat (1989-1999). Analiza działalności USIA pozwoli zauważyć, jak ewoluowały amerykańskie procesy budowy narracji politycznej. Oprócz sprawy polskiej, działania USIA wobec Polski mogą posłużyć jako studium przypadku sposobu tworzenia dyplomacji publicznej. W tym kontekście szczególnie interesujące będą metody przekazywania treści politycznych odbiorcom za żelazną kurtyną - pozbawionym swobodnego dostępu do informacji.

Podsumowując, jestem przekonana, że proponowany projekt wniesie nowe elementy do historii amerykańskiej dyplomacji publicznej i komunikacji politycznej (wkład w dziedzinę amerykanistyki), a także pogłębi nasze zrozumienie amerykańsko-polskich relacji, wskazując miejsce Polski w amerykańskim myśleniu o regionie Europy Środkowo-Wschodniej w kontekście relacji z ZSRR/Rosją na przestrzeni blisko 50 lat. Tym samym projekt może stanowić ważny wkład nie tylko do badań nad okresem zimnej wojny, ale także do współczesnego dyskursu dot. relacji amerykańsko-polskich.